

L'evolució dels usos professionals a Catalunya del 1997 al 2008

The evolution of professional language uses in Catalonia between 1997 and 2008

Albert FABÀ PRATS

Societat Catalana de Sociolingüística - Institut d'Estudis Catalans

Data de recepció: gener de 2012

Data d'acceptació: 14 de març de 2012

RESUM

L'article analitza l'evolució dels usos lingüístics professionals a Catalunya des de l'any 1997 fins al 2008. Tanmateix, clarifica, en primer lloc, a què ens referim quan diem *usos professionals*. Els usos orals amb els veïns, les botigues, els bancs o les caixes ens permeten constatar que en els dos primers casos es produeix una reducció percentual de l'ús del català, però que aquesta reducció és fruit, sobretot, de l'arribada de persones immigrades amb llengües altres que el català, en aquest període de poc més de deu anys, i no tant d'una defecció en l'ús del català per part dels que ja eren residents a Catalunya l'any 1997. L'oferta de català de les organitzacions s'analitza mitjançant l'Ofercat, una eina desenvolupada per la Direcció General de Política Lingüística i el Consorci per a la Normalització Lingüística, amb l'objectiu d'observar l'oferta lingüística en un determinat territori, normalment una ciutat. L'article es clou amb unes recomanacions per a millorar els coneixements i els usos lingüístics del català.

PARAULES CLAU: usos lingüístics professionals, evolució dels usos lingüístics, oferta lingüística, Ofercat.

ABSTRACT

This paper analyses the evolution of professional language uses in Catalonia from 1997 to 2008. To do so, it begins by clarifying what is meant by the term *professional uses*. The observation of oral uses in dealings with neighbours, shops and banks allows it to be affirmed that there has been a percent decrease in the use of Catalan in the first two cases. However, this reduction has been due above all to the arrival of immigrants with languages other than Catalan in this period of a little over ten years, and not to a defection in the use of Catalan by persons who were already living in Catalonia in 1997.

The Catalan language offering provided by organisations is analysed by using Ofercat, a tool developed by the Catalan Government's Directorate-General for Language Policy jointly with the Consortium for Linguistic Normalisation to allow observation of the language offering in

specific territories, usually entailing towns. In concluding, this paper makes some recommendations for improving the knowledge of the Catalan language and its uses.

KEY WORDS: professional language uses, evolution of language uses, language offering, Ofercat.

1. INTRODUCCIÓ

A l'article anterior, Joaquim Torres ha centrat la seva atenció en l'evolució dels usos privats o particulars a Catalunya entre el 1997 i el 2008. Per tal de complementar aquesta visió, ara ens centrarem en l'evolució dels usos *professionals*,¹ durant el mateix període. Per facilitar la possibilitat d'obtenir una perspectiva de conjunt, he utilitzat les mateixes eines metodològiques que també ha emprat Torres² en el seu treball.

Així, he pres com a inici de la sèrie les dades de l'Enquesta Lingüística sobre l'Ús Oral del Català (DGPL, 1998), anomenada *EUOC97*. Aquest recull de dades és el precedent més immediat de les enquestes posteriors denominades *enquestes sobre els usos lingüístics*, *EUL*, efectuades a Catalunya el 2003 i el 2008 (*EULC03* i *EULP08*), i, per tant, els resultats de totes tres són comparables, especialment pel que fa a les preguntes que jo analitzaré. Tot i això, atès que a les dues primeres (però molt especialment a l'*EULC03*) el nombre de persones nades a l'estranger s'hi trobaven infrarepresentades, treballaré amb una reponderació de les respectives mostres, tal com ho ha fet, també, Joaquim Torres.³

La principal novetat respecte al treball de Torres és que, en aquells casos que això és factible, proporcionaré una perspectiva temporal més àmplia, en incorporar a la sèrie les dades de l'any 2003. Aquesta perspectiva no és possible en totes les ocasions, atès que en l'enquesta de l'any 2003 es van incorporar preguntes que no es van fer l'any 1997. En aquests casos, la comparació temporal serà més limitada, només dels darrers cinc anys que podem analitzar, entre el 2003 i el 2008.

Tot i que el nom de l'article fa referència a l'evolució dels usos professionals a Catalunya, amb la intenció de fer una síntesi comparativa entre els usos privats i els professionals, també faré una anàlisi comparativa entre alguns dels usos privats que Torres no ha emprat en la seva anàlisi (com ara l'ús amb els veïns) i d'altres més directament *professionals*.

1. Per a una discussió sobre la pertinença o no d'emprar aquesta terminologia, vegeu el següent apartat d'aquest article.

2. Faig meves, d'altra banda, les anàlisis de Torres a l'apartat 2 del seu article («Evolució demogràfica de Catalunya durant el període»), on remarca la necessitat de tenir en consideració la importància de la darrera onada immigratòria que s'ha produït a Catalunya.

3. Quant a l'*EUOC97* i l'*EULP08*, cal tenir en compte els comentaris metodològics de l'article de Torres, en aquest mateix volum, a la nota 2. Pel que fa a l'*EULC03*, he utilitzat les dades que l'Institut d'Estadística de Catalunya ha recalibrat, per tal d'ajustar les dades al nombre de persones nades a l'estranger d'acord amb el padró respectiu i així evitar el biaix que tenia l'enquesta originària. Hom pot trobar aquestes dades en el volum *Enquesta d'usos lingüístics de la població. 2008*, editat per la Generalitat de Catalunya l'any 2009, a l'apartat «Dades enllaçades 2003-2008».

I ja posats a fer, abans d'iniciar l'anàlisi pròpiament dita, faré algunes reflexions sobre diverses tipologies d'usos. Passaré, després, a estudiar l'evolució de l'ús amb els veïns i a les botigues entre el 1997, el 2003 i el 2008 i, més endavant, els usos amb els metges i als bancs, però ara només entre el 2003 i el 2008. Acabaré amb una síntesi temporal comparativa, que tindrà en compte algunes dades, tant d'aquest article com del treball anterior de Joaquim Torres. Finalment, afegiré una perspectiva complementària que es fonamenta en els resultats d'Ofercat, una anàlisi de l'oferta lingüística en una ciutat. Clourem aquest article amb unes conclusions.

2. UNA TIPOLOGIA SOBRE ELS USOS LINGÜÍSTICS. INTERLOCUTORS I CONTEXT DE LA INTERLOCUCIÓ

Durant aquesta jornada hem convingut, en bona part, a dividir els usos lingüístics en dos grups principals: els usos *privats o particulars* i els usos *professionals*. Isidor Marí ha defensat l'interès d'utilitzar aquesta terminologia, amb tots els matisos que calgui, i no la que vam utilitzar a les Jornades sobre l'ús *interpersonal* que vam organitzar l'any 2001. Ja em sembla bé, tot i que no m'apassionen els debats terminològics. És cert que el terme *professional* evoca, sobretot, el món econòmic, el de les empreses, els professionals, etc., i quan parlàvem de les comunicacions *institucionalitzades* també ens referíem, òbviament, a altres *mons*, i de manera molt especial al de l'Administració pública o a les associacions sense afany de lucre (que també són *institucions*). Com deia, però, fets aquests aclariments, parlar d'*usos professionals* ja m'està bé.

Tanmateix, jo voldria fer algunes distincions més, tot tenint en compte dos elements diferenciats, en analitzar l'ús lingüístic d'una determinada interlocució: el caràcter dels interlocutors, d'una banda, i el context en què es produeix la interlocució, de l'altra.

Així, ens podríem trobar amb dues persones físiques, dos particulars que, alhora, estan parlant en un context privat, com ara dos veïns que parlen a l'ascensor. Es tractaria d'*usos particulars* en sentit estricte.

Ara bé, podríem tenir dos particulars parlant, però, en un context institucional o professional, com per exemple dos companys d'escola, que estan parlant *dintre de l'escola*, encara que no sigui *dintre de l'aula* (on seria més discutible quin és el seu *estatus*). Es tractaria d'*usos particulars*, però en un context professional o institucional.

També cal tenir en compte dos casos mixtos, quan els interlocutors tenen característiques diferents (tot i que sempre en un context institucional o professional): l'un actua com a professional i l'altre com a particular. Seria el cas, per exemple, dels comerciants, els metges, etc. (que actuen com a professionals), que interactuen amb els seus clients (que no deixen de ser particulars).

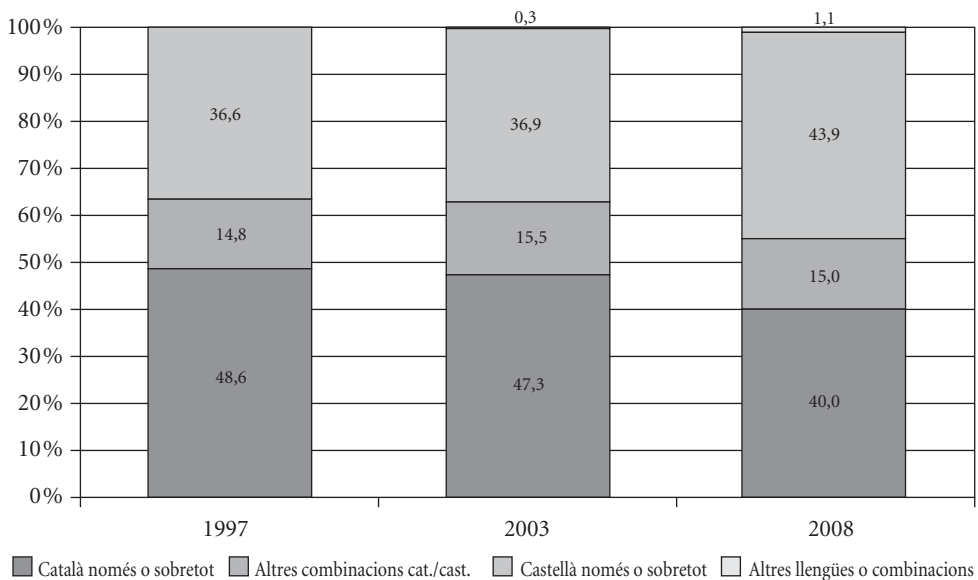
Finalment, tindriem els usos professionals en sentit estricte, on ambdós interlocutors actuarien com a professionals i, alhora, en un context professional. Es tractaria dels usos *professionals* en sentit estricte.

Si hom vol precisar encara més, potser caldria introduir altres elements, com ara la intensitat formal de la interlocució, d'una banda, i qui inicia la interlocució, de l'altra, amb la qual cosa la quantitat de tipologies se'ns multiplica, una mostra de la complexitat d'analitzar sistemàticament l'ús lingüístic. Això, deixant de banda que només ens estem referint als usos orals...

3. USOS ORALS AMB ELS VEÏNS I A LES BOTIGUES. ANYS 1997, 2003 I 2008

Iniciarem el nostre recorregut amb l'ús a les botigues. D'acord amb les reflexions que hem fet anteriorment, hem de tenir en compte que aquí ens referim a les respostes dels ciutadans enquestats com a clients, quan van a comprar. Seria un d'aquells casos *mixtos*, on les persones enquestades actuen com a *particulars*, però en un context *professional*, tot i que les botigues són, normalment, d'un baix nivell de formalitat.

GRÀFIC 1
Llengua a les botigues. Anys 1997, 2003 i 2008.
Percentatges

FONT: EUOC97, EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

El 1997 gairebé la meitat de la població enquestada afirmava que, en anar a comprar a les botigues, utilitzava el català de manera exclusiva o majoritària. Aquesta proporció havia davallat de manera notable l'any 2008, on ja només hi trobàvem un 40% de persones que manifestaven aquest ús majoritari de la llengua catalana. El català perdia i el castellà guanyava, mentre que els usos intermedis quedaven igual. La davallada més intensa es produeix entre el 2003 i el 2008. Així, entre el 1997 i el 2003,

el català només perd 1,3 punts i el castellà pràcticament no augmenta. Per contra, del 2003 al 2008 el català perd més de 7 punts percentuals.

Però les dades percentuals enganyen, atès que el 2008 no parlem de la mateixa població que hi havia el 1997. Enmig, l'intens procés migratori al qual ens hem referit més amunt i que Joaquim Torres ha analitzat en el seu article. Per aquest motiu, és fonamental apreciar, també, la dinàmica de les dades absolutes, tal com fem a la taula 1.

TAULA 1
Llengua a les botigues. Població de 15 anys o més, en valors absoluts.
Anys 1997, 2003 i 2008

	A		B	
	1997	2003	2008	B - A
<i>Català només o sobretot</i>	2.526.038	2.658.024	2.512.051	-13.987
<i>Altres combinacions cat./cast.</i>	769.246	871.023	942.019	172.773
<i>Castellà només o sobretot</i>	1.902.325	2.073.596	2.756.976	854.651
<i>Altres llengües o combinacions</i>		16.859	69.081	69.081
<i>Total</i>	5.197.609	5.619.500	6.280.127	1.082.518

FONT: Elaboració pròpia⁴ a partir de les dades d'EUOC97, EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

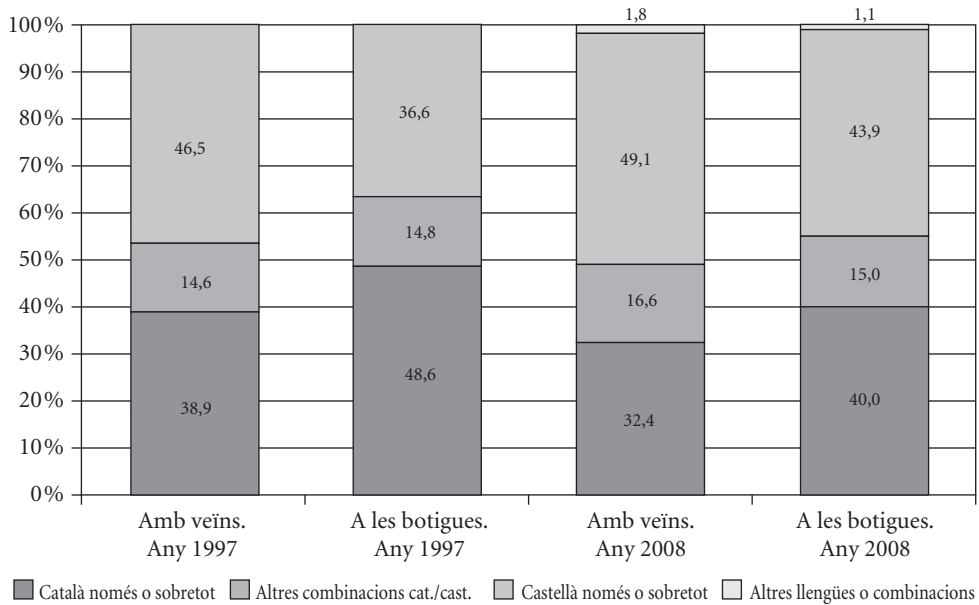
Ara la perspectiva és força diferent: si abans el català perdia efectius de manera radical, amb les dades absolutes pràcticament no hi ha pèrdua, i la que hi ha (-13.987) es produeix a favor de les altres combinacions entre català i castellà. El balanç més adient pel que fa a la llengua a les botigues és el següent: hi ha una certa estabilitat pel que fa a l'ús exclusiu o majoritari del català, un creixement important de l'ús combinat de català i castellà i, sobretot, un intens creixement de l'ús del castellà, fruit de la immigració massiva de persones nades a l'estranger que fan la seva aparició a la societat catalana, sobretot, entre l'any 2003 i 2008. Tot i que una part d'aquestes persones, com hem vist en el capítol anterior, aporten altres llengües inicials, en l'ús a les botigues la seva presència és molt limitada.

Ens interessa, ara, contrastar aquest ús a les botigues, de caràcter mixt, amb un context clarament *particular*. Ho farem estudiant les dades dels anys 1997 i 2008 (la perspectiva del 2003 no difereix gaire de l'anterior i, per no complicar excessivament el gràfic, n'obviarem les dades) de dos tipus d'usos, amb els veïns, d'una banda, i a les botigues, de l'altra.

Si abans observàvem l'evolució temporal d'una d'aquestes situacions, l'ús a les botigues, ara ens interessa comparar els capteniments lingüístics dels enquestats en dues situacions diferents, l'anterior i l'ús amb els veïns. És important recordar que ambdues tenen característiques diferents, tot i que són contextos relativament infor-

4. Les dades i els càlculs no s'haurien pogut fer sense les estimacions que Joaquim Torres va elaborar per al seu article, al qual expresso el meu agraïment per poder-ne disposar.

GRÀFIC 2
Llengua amb els veïns i a les botigues. Anys 1997 i 2008.
 Percentatges

FONT: EUOC97, EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

mals, ja que l'ús entre els veïns és un ús que es produeix entre particulars, en un sentit estricte.

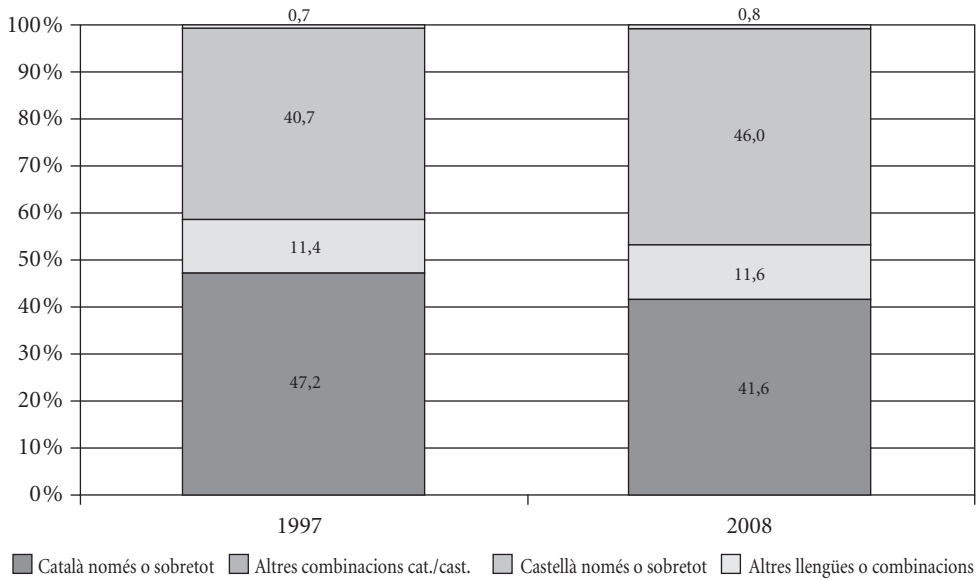
Tant el 1997 com el 2008, el percentatge de català a les botigues sempre és superior que l'ús amb els veïns. Així, del 38,9% d'ús de català, només o sobretot, amb els veïns, es passa a un 48,6% amb els veïns, el 1997. Un increment de 9,7 punts. De la mateixa manera, el 2008 hi ha un augment de 7,6 punts, una mica inferior, però de la mateixa magnitud.

Conclourem, doncs, encara que de manera provisional (atesa la limitació de l'anàlisi), que els usos més nítidament particulars proporcionen índexs de català més baixos que d'altres on, d'alguna manera, hi intervenen o bé interlocutors o bé contextos més vinculats a la vida professional, institucional o pública.

4. USOS ORALS AMB METGES, BANCS I CAIXES. ANYS 2003 I 2008

Per ampliar-ne la perspectiva, introduïrem dues noves situacions, l'ús amb els metges i als bancs. Són situacions semblants a l'ús a les botigues, però en un context més clarament formal. Lamentablement, com hem indicat abans, aquestes dues preguntes no es van fer l'any 1997 i, per tant, haurem de limitar la perspectiva temporal a la comparació entre els dos darrers anys, 2003 i 2008.

GRÀFIC 3
Llengua amb els metges. Anys 2003 i 2008.
Percentatges

FONT: EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

El 2003 gairebé la meitat de la població enquestada afirmava que, en anar al metge, utilitzava el català de manera exclusiva o majoritària. Aquesta proporció havia davallat de manera notable l'any 2008, on ja només trobàvem un 41,6% de persones que manifestaven aquest ús majoritari de la llengua catalana. El català perdia i el castellà guanyava, mentre que els usos intermedis quedaven igual.

Però, tal com ha passat abans, les dades percentuals ens juguen males passades i convé analitzar l'evolució a partir de les dades absolutes, a la taula 2.

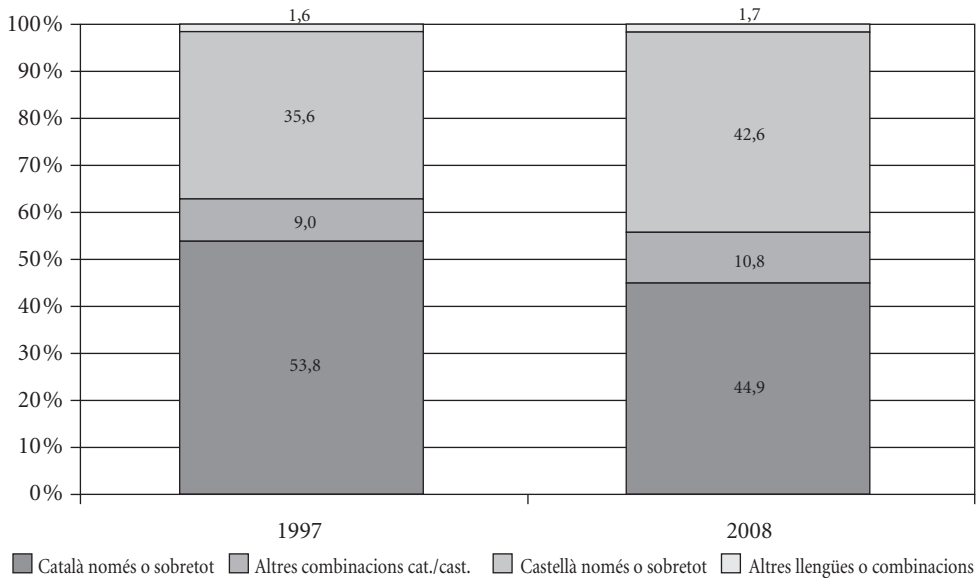
TAULA 2
Llengua amb els metges. Població de 15 anys o més, en valors absoluts.
Anys 2003 i 2008

	A	B		
	2003	2008	B - A	(B - A) / A en %
<i>Català només o sobretot</i>	2.652.404	2.612.533	-39.871	-1,5
<i>Altres combinacions cat./cast.</i>	640.623	728.495	87.872	13,7
<i>Castellà només o sobretot</i>	2.287.137	2.888.858	601.722	26,3
<i>Altres llengües o combinacions</i>	39.337	50.241	10.905	27,7
<i>Total</i>	5.619.500	6.280.127	660.627	11,8

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades d'EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

Com abans, la pèrdua de català que es produïa, d'acord amb les dades percentuals, és ara molt més limitada, tot i que 40.000 persones no és una xifra negligible. Tot i això, les xifres indiquen, com abans, que el traspàs es produeix, molt probablement, cap al grup d'altres combinacions de català i castellà, més que directament cap al castellà.

GRÀFIC 4
Llengua a bancs o caixes. Anys 2003 i 2008.
Percentatges

FONT: EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

La dinàmica, ara, és molt semblant a l'anterior, encara que amb uns índexs de català superiors als bancs que amb els metges, i una reculada una mica més intensa. Així, el 2003 l'ús del català amb els metges, de manera exclusiva o majoritària, era del 47,2 %

TAULA 3
Llengua a bancs i caixes. Població de 15 anys o més, en valors absoluts. Anys 2003 i 2008

	A	B		
	2003	2008	B - A	(B - A) / A en %
<i>Català només o sobretot</i>	3.023.291	2.819.777	-203.514	-6,7
<i>Altres combinacions cat./cast.</i>	505.755	678.254	172.499	34,1
<i>Castellà només o sobretot</i>	2.000.542	2.675.334	674.792	33,7
<i>Altres llengües o combinacions</i>	89.912	106.762	16.850	18,7
<i>Total</i>	5.619.500	6.280.127	660.627	11,8

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades d'EULC03 i EULP08 (dades enllaçades).

i es reduïa 5,6 punts, fins arribar al 41,6%, el 2008. Pel que fa a l'ús als bancs i caixes, s'iniciava en un 53,8% el 2003, però reulava 8,9 punts, fins al 44,9%, el 2008.

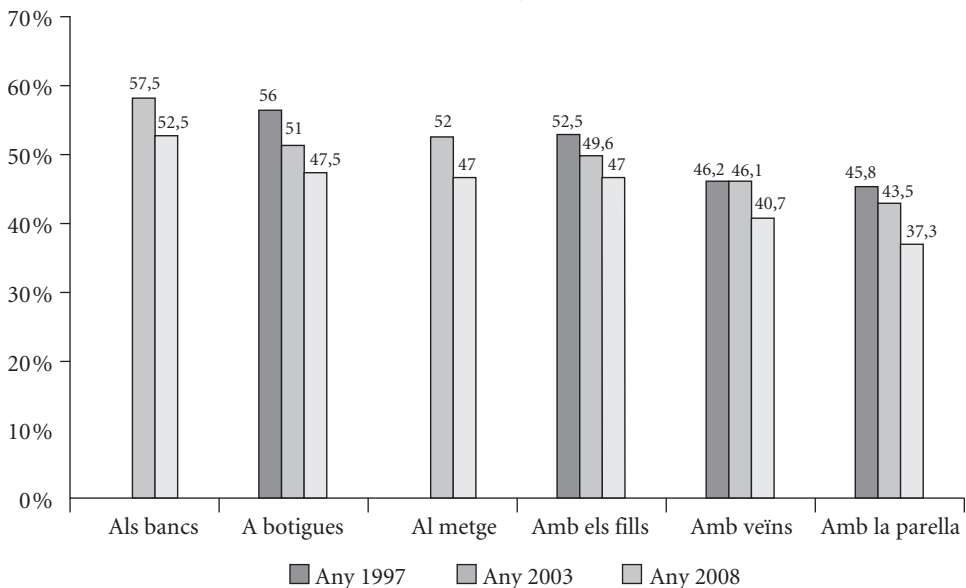
Una dinàmica que també es produeix, tot i que amb menys intensitat, en les dades absolutes.

Tot i això, és remarcable que, malgrat la pèrdua important de català, també en termes absoluts (més de 200.000 persones), des del punt de vista relatiu segueix sent el grup majoritari, un fet que no es produïa en els altres dos casos que hem analitzat en xifres absolutes.

5. SÍNTESI TEMPORAL COMPARATIVA

Per completar la perspectiva que hem adoptat anteriorment, farem un resum d'alguns dels resultats, tant d'aquest article com de l'anterior de Joaquim Torres. Per tenir aquesta perspectiva sintètica, hem elaborat uns índexs de català de la següent manera: hem ponderat els resultats de les preguntes d'ús atorgant a «només català», el valor 1; «més català que castellà», el valor 0,75; «ambdues llengües», el valor 0,5, i a «més castellà que català», el valor de 0,25 punts, mentre que la resta de casos s'anul·laven, atès que no tenien català. En el gràfic 5 expressem els valors d'aquests índexs en diversos anys i contextos: als bancs, a les botigues, al metge, amb els fills, amb els veïns i els valors de la llengua inicial.

GRÀFIC 5
Ús lingüístic en diverses situacions. Anys 1997, 2003 i 2008.
Percentatges

Si no tenim en compte els fills, la mitjana d'ús del català de les situacions relacionades amb contextos professionals sempre és més alta que les vinculades als usos particulars. Així, la mitjana d'ús de català a les botigues l'any 1997 és de 56 punts, mentre que la mitjana d'ús amb els veïns i amb la parella, durant el mateix any, és de 46 punts, deu menys. Quant a l'any 2003, la mitjana d'ús del català als bancs, a les botigues i al metge és de 53,5 punts, mentre que la mitjana de veïns i parella és de 44,8 punts, gairebé nou punts de diferència. I de la mateixa manera, el 2008 la diferència és altre cop de deu punts, atès que la mitjana de bancs, botigues i metge és de 49 punts i la de veïns i parella, de 39 punts.

Sembla, doncs, raonable de concloure que la intervenció en la interlocució d'algun tipus d'interlocutor o context professional o institucional afavoreix el català. L'única excepció a aquest fet és que també hi ha un tipus de situació en què el català també guanya protagonisme: l'ús amb els fills.

Fins ara ens hem referit a situacions en les quals avaluem l'ús lingüístic de particulars, tot i que de vegades els situem en contextos de tipus professional i/o interactuant amb altres persones que actuen com a professionals, com ara els comerciants o els metges i els treballadors dels bancs i les caixes. Per completar l'article, ens referirem directament als usos de persones que actuen directament com a professionals o com a membres d'altres organitzacions, però no a títol particular o privat. I ho farem de la mà de l'Ofercat, una eina per analitzar l'oferta de tot tipus d'organitzacions d'un territori.

6. USOS PROFESSIONALS ORALS I ESCRITS. OFERCAT⁵

L'Ofercat és una eina d'anàlisi territorial desenvolupada per la Direcció General de Política Lingüística i el Consorci per a la Normalització Lingüística, amb l'objectiu d'observar l'oferta lingüística en català en un determinat territori. Es refereix a l'oferta, tant oral com escrita, que *ofereixen*, valgui la redundància, les diverses organitzacions que actuen, directament o indirecta, en aquesta ciutat, barri o districte.

No abunden les dades que adopten aquesta perspectiva sobre l'ús lingüístic. Si a més a més, tenim en compte que l'Ofercat ja compta amb un nombre força important d'anàlisis territorials desenvolupades, és justificat l'espai que li concedirem.

Les característiques principals de l'Ofercat són les següents:

— A través d'un conjunt d'indicadors prefixats, el programa resumeix, en un índex numèric global i en diferents índexs sectorials, amb una representació gràfica, l'oferta lingüística d'una població.

— L'Ofercat mesura aquells usos lingüístics que fan les institucions o bé els individus en representació d'alguna organització. No s'estudien els usos lingüístics particulars o en les converses privades.

5. Expresso el meu agraïment a la Direcció General de Política Lingüística i al Consorci per a la Normalització Lingüística per poder disposar de les dades que nodreixen aquest apartat.

— Es treballa amb una aplicació informàtica que recull un màxim de 124 indicadors orals i escrits, tant de les institucions públiques com de les entitats privades i de la societat civil.

— La població estudiada es divideix en cinc sectors: Administració pública, economia, societat i oci, mitjans de comunicació, i ensenyament i sanitat.

Les dades de l'Ofercat provenen de l'observació directa mitjançant la combinació de quatre tècniques diferents: rutes aleatòries (i estratègiques) per observar comerços i empreses de serveis, visites a organitzacions, trucades telefòniques i altres observacions.

Els indicadors seleccionats són fàcils de recollir i s'agrupen en factors segons el tipus de comunicació a què es refereixen. S'observen tres factors de llengua escrita i dos de llengua oral.

Els factors relacionats amb la llengua escrita són: la retolació identificativa (la que identifica l'entitat, que sol ser el rètol principal, el que en diu el nom), la retolació informativa (la que dóna informació sobre l'organització o sobre la ciutat: horaris, noms de carrers, indicació d'oficines o serveis...) i les comunicacions escrites que emeten les organitzacions. Pel que fa a la llengua oral, s'observa la llengua d'identificació oral (llengua en què les organitzacions s'adrecen als ciutadans en un primer moment) i la llengua d'adaptació oral (llengua amb què l'organització respon al ciutadà quan aquest se li ha adreçat en català).

Tots aquests indicadors es ponderen d'acord amb uns elements el màxim d'objectius i al final s'obté un índex, l'índex Ofercat, que indica la presència del català en el territori analitzat.

Fins ara, tenim índexs Ofercat de divuit⁶ ciutats catalanes, amb observacions que s'han desenvolupat durant els primers sis anys del segle XXI, a més de deu observacions als deu districtes de la ciutat de Barcelona, l'any 2005. Els índexs que en resulten són els que s'indiquen en el gràfic 6.

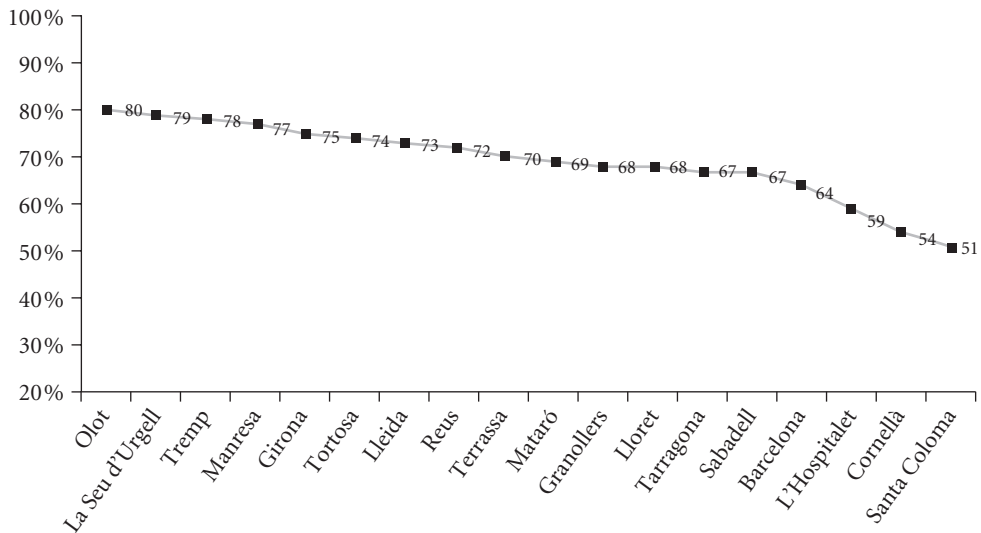
Com es pot veure, l'esglaonament dels índexs és prou marcat. Va des dels 51 punts de Santa Coloma de Gramenet fins als 80 d'Olot. Una diferència, doncs, pràcticament de 30 punts. Fins a cert punt, s'assembla al que es produeix quan s'analitzen els percentatges d'algunes competències lingüístiques. Així, segons el cens del 2001, a Santa Coloma el 53,1% de la població afirmava saber parlar el català, mentre que a Olot n'era el 87,3%. Una diferència aproximada de 34 punts. I, si ens referim a la capacitat d'escriure en català, les xifres sempre són més baixes, però amb un esglaonament semblant. A Santa Coloma el 34,6% de la població deia que sabia escriure el català i a Olot el 64,3%.

Si classifiquem les ciutats en tres grups, a la banda baixa hi hauria Santa Coloma de Gramenet, Cornellà i l'Hospitalet de Llobregat i a la banda alta vuit ciutats que van de Reus, amb 72 punts, a Olot, amb 80 punts.

En el primer cas són poblacions de la primera corona metropolitana barcelonina, molt marcades pel fet immigratori dels anys cinquanta, seixanta i setanta, amb un

6. També s'han portat a terme els Ofercat de Salt i Figueres, a iniciativa dels ajuntaments respectius. Però en aquests dos casos no està assegurat que se'n faci una segona edició.

GRÀFIC 6
Índexs Ofercat 2001-2007

FONT: DGPL i CPNL.

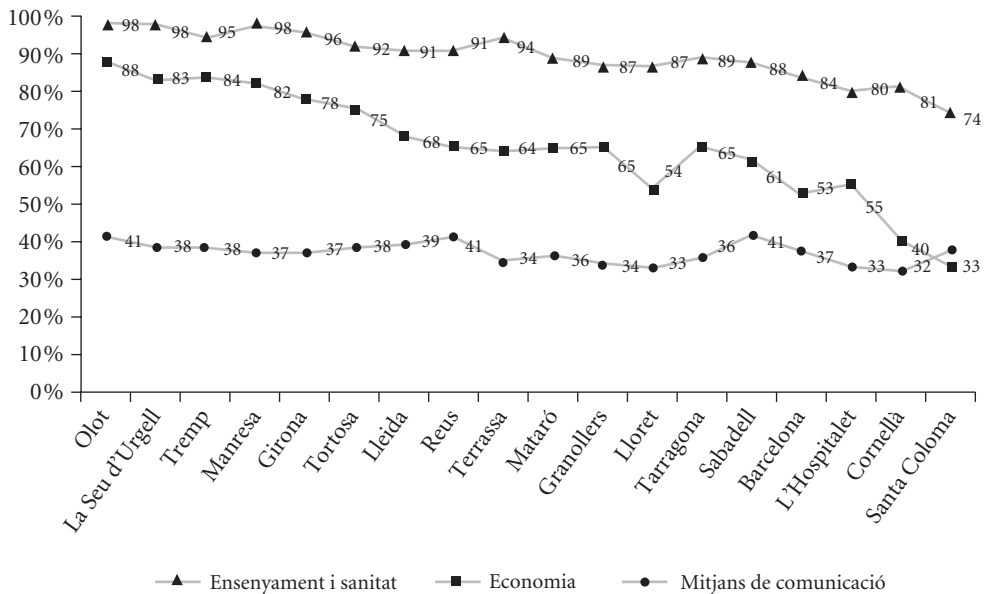
important percentatge de persones de llengua inicial castellana. Les ciutats de la banda alta, més disperses territorialment, són poblacions menys afectades per aquell procés immigratori i, per tant, amb un nombre de catalanoparlants inicials més nombrosos. Enmig queden ciutats més complexes des del punt de vista sociolingüístic, amb diferències internes importants, la qual cosa en pot explicar, ni que sigui parcialment, la situació intermèdia.

L'altre aspecte que cal remarcar és que els índexs no baixen mai de 50 punts. Aquest fet pot semblar estrany, si s'evoca la imatge que sovint tenim de les ciutats metropolitanas del grup amb índexs inferiors. Unes ciutats on podríem pensar que el català té una presència molt migrada. Cal tenir en compte, però, que les xifres es refereixen al conjunt de sectors analitzats, des de l'Administració pública fins als mitjans de comunicació, passant per l'ensenyament o la sanitat, o les associacions i els comerços. I els contrastos entre aquests àmbits són molt grans, com veurem en el següent gràfic.

Per no fer el gràfic massa complex, hem triat tres sectors que tenen una dinàmica diferent: ensenyament i sanitat, molt vinculats a l'Administració pública; economia, on s'analitzen, sobretot, els comerços i les empreses de servei, i, finalment, els mitjans de comunicació, on tenen un pes fonamental els mitjans generalistes, amb una oferta idèntica a tot el territori.

Destaquen, precisament, els baixos índexs d'aquest darrer àmbit, el dels mitjans de comunicació, sempre situats entre 30 i 41 punts, amb una oferta en català molt homogenia arreu del territori.

GRÀFIC 7
Índex Ofercat 2001-2007 per sectors

FONT: DGPL i CPNL.

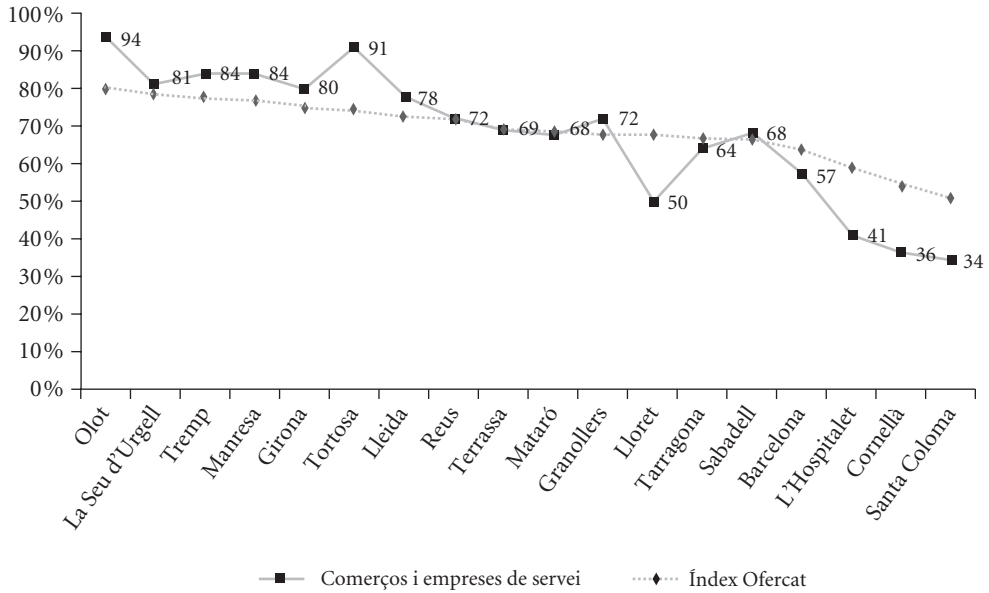
Per la banda alta s'aprecien, també, els contrastos relativament limitats dels índexs d'ensenyament i sanitat. Així, l'índex d'ensenyament i sanitat de Santa Coloma és de 74 punts, mentre que el d'Olot és de 98 punts. És, certament, una diferència de 24 punts, però és que la diferència dels índexs d'economia és de 55 punts! Santa Coloma té un índex de 33 punts i Olot, un de 88. I és que en aquest darrer cas les característiques sociolingüístiques de les ciutats tenen una influència molt important en l'oferta que es produeix en català.

Atesa la importància que hem concedit en l'apartat anterior als comerços i les empreses de servei, també ho farem ara.

Els índexs integren, en aquest cas, les dades de retolació identificativa dels comerços, de la llengua observada en els aparadors i de la llengua inicial telefònica, així com la llengua d'adequació quan l'observador o l'observadora parlava en català.

Es produeix, tal com ja hem indicat anteriorment, un esglaonament més marcat entre els índexs dels comerços que en els índexs generals Ofercat. Tornen a situar-se set ciutats en el grup de capçalera (Olot, la Seu d'Urgell, Tremp, Manresa, Girona, Tortosa i Lleida) i les tres ciutats de l'àrea metropolitana barcelonina a la part baixa. I el cas especial de Lloret, una ciutat gironina amb un percentatge significatiu de catalanoparlants inicials, però que fa de l'activitat turisticocomercial la seva principal activitat econòmica.

GRÀFIC 8
Índex Ofercat global, i de comerços i empreses de servei

FONT: DGPL i CPNL.

A la ciutat de Barcelona es van fer observacions d'Ofercat a tots deu districtes, l'any 2005. Per aquest motiu, tenim una mostra força àmplia dels seus comerços i empreses de servei, la qual cosa ens permet fer-ne un comentari més detallat, per sectors d'activitat comercial.

Un dels sectors comercials amb millor oferta de català és el de les finances (bancs, caixes i altres organitzacions financeres), amb 62 punts a la retolació identificativa, 67 punts a la llengua de l'aparador, 77 punts a la llengua d'identificació oral i 92 punts a la llengua d'adequació oral.

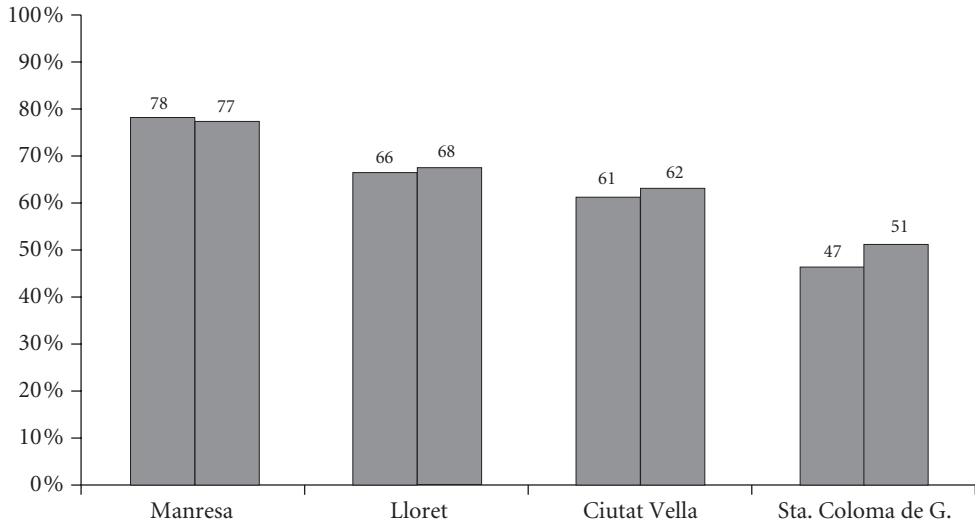
I el sector amb una oferta de català més baixa és el de la restauració i l'hostaleria, amb 49 punts a la retolació identificativa, 26 punts a la llengua de l'aparador, 22 punts a la llengua d'identificació oral i 45 punts a la llengua d'adequació.

7. USOS PROFESSIONALS ORALS I ESCRITS, UNA PERSPECTIVA TEMPORAL

També tenim la possibilitat d'analitzar l'evolució temporal dels índexs temporals d'algunes ciutats en el següent gràfic.

Les observacions de les ciutats de Manresa, Lloret i del districte de Ciutat Vella de Barcelona es van fer els anys 2001 i 2007, mentre que les de Santa Coloma de Gramenet es van realitzar l'any 1998 i 2003, respectivament.

GRÀFIC 9
Evolució temporal dels índexs Ofercat

FONT: DGPL i CPNL.

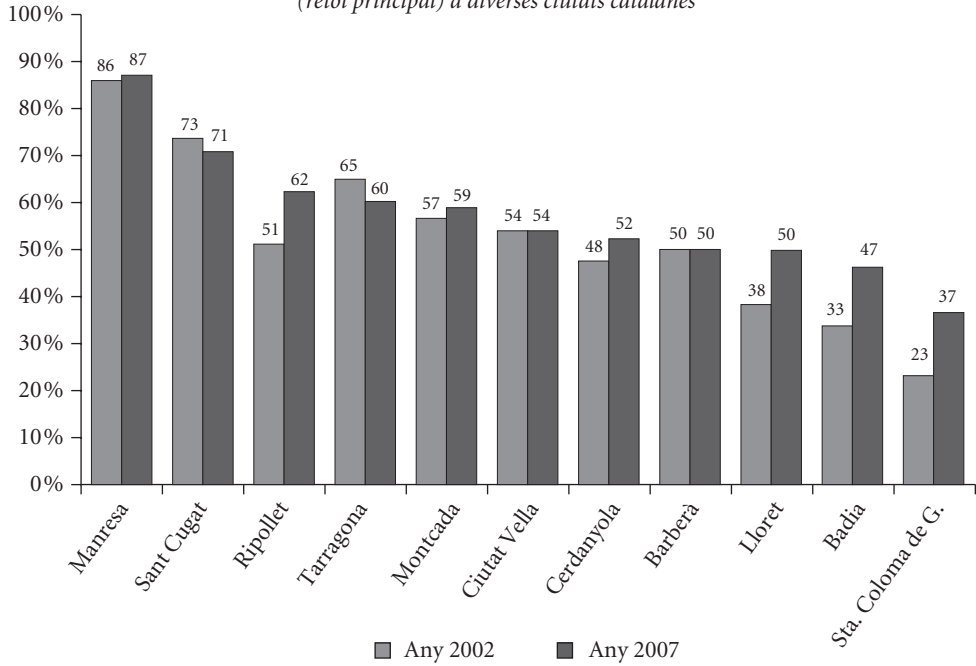
Com es pot veure hi ha molt poques variacions, tret del cas colomenc, on hi ha un increment de 4 punts. No obstant això, sí que hi ha canvis temporals en l'àmbit del comerç, com veurem més endavant.

Ens referim, aquí, a la retolació que identifica el comerç, que normalment es troba a la façana de l'edifici, on consta de manera prioritària el seu nom. L'evolució temporal ha estat positiva, ja que s'ha passat d'una mitjana de 52 punts el 2002 a una de 57 el 2007. Tot i això, la situació és força diversa, d'acord amb les característiques de cada ciutat: mentre els municipis que ja tenien un índex alt el 2002 pràcticament no han variat la seva situació lingüística, les ciutats amb índexs més baixos com Lloret, Badia o Santa Coloma de Gramenet han incrementat d'una manera notable els seus índexs de català. Què passa quan ens referim a la llengua oral?

Les observacions a Manresa, Tarragona i Lloret es van fer el 2001 i el 2007, mentre que al districte de Ciutat Vella de Barcelona van ser el 2001 i el 2005. Finalment, a Santa Coloma de Gramenet la primera anàlisi es va fer el 1998 i la segona el 2003.

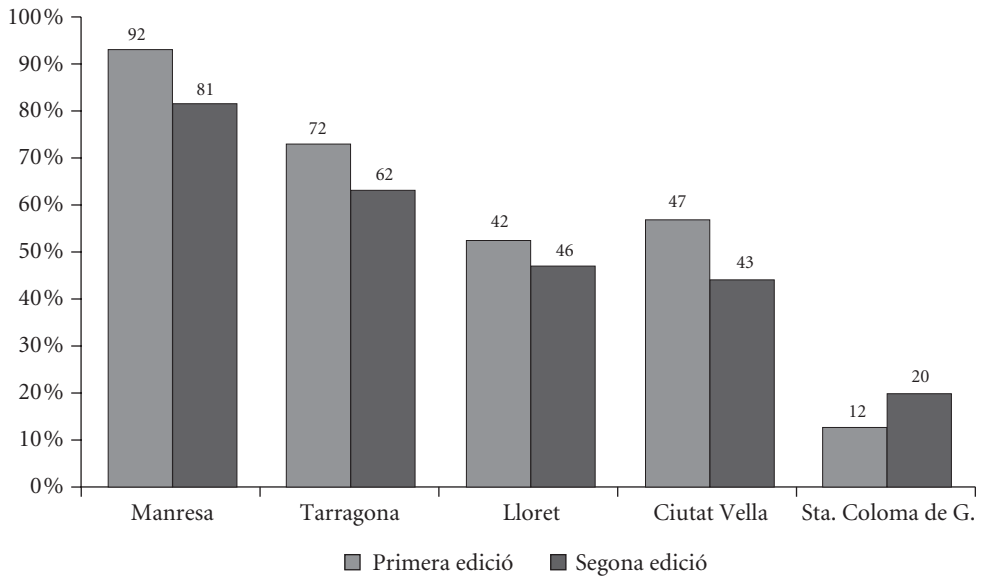
Contràriament a la dinàmica de la retolació identificativa, quan ens referim a la llengua en què són atesos els clients, l'evolució temporal és, en la majoria dels casos, negativa. L'únic cas on hi ha una evolució positiva és a la ciutat de Santa Coloma de Gramenet, que partia d'un índex molt baix.

GRÀFIC 10
Evolució temporal de l'oferta en català de la retolació comercial
(rètol principal) a diverses ciutats catalanes

FONT: DGPL i CPNL.

GRÀFIC 11
Evolució temporal de la llengua d'identificació oral als comerços

FONT: DGPL i CPNL.

8. CONCLUSIONS

8.1. *Usuaris particulars en contextos professionals*

— En els usos lingüístics que es produeixen en aquests contextos (usuaris particulars que parlen amb comerciants, metges, als bancs...), entre l'any 1997 i el 2008 (o entre el 2003 i el 2008, en altres casos) s'ha produït una *disminució percentual* del català.

— Tot i això, el nombre de parlants majoritaris de català no ha sofert un canvi espectacular (encara que *sempre* ha disminuït), tret de l'àmbit financer, on 200.000 persones han *abandonat* el català.

— Aquest procés és fruit, probablement, de factors demolingüístics (una part dels usuaris, la gran majoria dels nats a l'estranger, no saben parlar prou bé en català i, per tant, no el poden usar), però també d'una certa disminució de l'oferta en català dels professionals.

— Malgrat tot, els contextos professionals continuen sent els més favorables (tret de l'ús amb els fills) cap al català i, molt especialment, als bancs i les caixes.

8.2. *L'oferta lingüística*

— Pel que fa a l'oferta lingüística en català (en àmbits professionals, però també en altres tipus d'organitzacions), els valors sempre són superiors als que hem analitzat anteriorment, com indiquen els índexs Ofercat de diverses ciutats catalanes.

— No obstant això, els índexs sempre són més modestos si només ens referim a la llengua d'identificació oral.

— Un dels elements fonamentals que incrementa l'oferta en català és el seu *ús preferent* i majoritari per part de l'Administració local i de la Generalitat i dels organismes que en depenen (centres escolars i sanitaris, molt especialment).

— Quant a l'evolució temporal, no hi ha canvis significatius entre els anys 2001 i 2007, tot i que sí que n'hi ha en l'àmbit del comerç i les empreses de servei.

— En aquest àmbit creix l'ús del català en la retolació (molt especialment en la retolació identificativa a l'àrea metropolitana barcelonina, on els índexs eren, anteriorment, molt baixos), però minva la llengua d'identificació oral en algunes ciutats.

8.3. *Què caldria fer?*

— Millorar el coneixement del català oral, especialment entre els nats a l'estranger.

— Mantenir la difusió de la idea que és important iniciar les converses en català (i només canviar a una altra llengua si el nostre interlocutor no ens entén). Un model que serveix tant per als contextos particulars com professionals.

—Aprofitar el context favorable de les llars d'infants i l'ensenyament primari per continuar afavorint l'ús del català amb els fills.

—Incrementar l'oferta professional en català, tot utilitzant diverses estratègies.

—Avançar, per tant, en tots els terrenys, sense menystenir-ne cap: l'increment del coneixement, però també dels usos, tant particulars com professionals.

9. AGRAÏMENTS

Expresso el meu agraïment a la Direcció General de Política Lingüística per poder disposar de les matrius de dades necessàries per poder elaborar els càlculs que es presenten en aquest article.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (2009). *Enquesta d'usos lingüístics de la població 2008*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.